

Landskap: SKÅNE Upptecknat av: Emil J. Söderman
Härad: BJÄRE Adress: Srenstorp, Hof
Socken: VÄKARUP Berättat av: Oliva Liberg, Ch. Nilsson
Uppteckningsår: 1928 Född år i

Uppteckningen rör

Lin och linberedning.

1.

135id.

ACC. NR. 2321. 2321

Landskap: Skåne

Upptecknat av Emil Rörman

Härad: Bjäre

Adress: Kronstorp Hök

Socken: Västra Karup

Berättat av Alvaliberg o. Christ. Nilsson

Uppteckningsår: 1928

Född år 1878 i Västra Karup

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

1.

(13 sidor)

Uppteckningen rör då lin odlades och bereddes i
Bjärebygden.

Lin och
linbered-
ning.

Sådan var linodling allmän även i våra bygder,
och linberedningen var en högt skattad hemsöjd.
Linodling och linuspånad har utgåmle anor i vårt
land, ja redan under stenåldern var linuspånad
känd hos oss. Denna gamla rumors kulturhisto-
riskt intressanta hemsöjd hos praktiskt ta-
get beträffande dytligaste Sverige har en föregående
tid. De gamla "kastarna", lrygstugarna, som
man under stuvfåget i bygden ännu kan

Skriv endast på denna sida!

påträffa här och var, utgöra värdet alltså endast
minnen, som erinra oss om den tid, då lindodling
alltså förekom även; Bjäre-kyrkan.

Lindfröet såddes tidigt på våren på väl bearbetad
och god jord såväl ganska ^{tätt}, ty då beleva linstjäl-
karna finare och därmed även tagarna. Något före
blomningstiden vidtog lukningen av linfältet,
ty det var viktigt, att detta blev fensat från ogräs.
Först vid tiden för frönas mognad skördade man
linet "höret", vilket försiggick på så sätt, att man
samlade det sammant med händerna — upprypte
med rötterna — och band det till hopa i såna kår-
var, vilka sedan uppsattes i skylar för torkning.
Sedan kårvarna blivit väl genomtorra, körades de
hem till gården, varsed de lades in på en loge, där de
inom kort repades på en "hårrepa", varvid linstjäl-
karna befriades från frökapskarna.

3. Sitta enkla redskap bestod av en lerädstycke, som försedd med decimeterlånga järnspetsar, sitta under i skader. Nu var linet färdigt att utbredas i kunnat lager på en arbetad päng, där det fick ligga 5-7 veckor, utställ för regn och dagg för att "rötas". Efter "rötningen", "konrades höret" kands linet åter samman i flera Rörvar, vilkas fjördes till "kastan". bryttstugan, där de uppsattes på "lavad", som utgjordes av uppbyggda ställningar, på vilka voro långa lerade träribbor eller runda stötkar. Sena här mot till vänster vid ingången - av den egentliga "kastan" var uppmurad en enkel eldstad "gallen", i vilken man upptände en duklig vedbrasa, som underhålls till sent på natten för att lin Rörvar av den med stekt uppsugade värmen skulle bli väl genomtörad, all under det rötten

med möda ledade sig vägen upp genom det s. k. "lure-
hållet" - en fyrkantig öppning i kastans tak.
Man kan lätt tänka, att det blev både varmt och roligt
därinne under de timmar linterkningen pågick. —

Sidigt följande morgon - ofta redan vid kvällen -
infunno sig gårdens dottrar jämte pigarna i pällstap
med dem man därtill anmodat att vara behjälpsliga
vid den förestående linbräkningen - att "bryta här".

innan arbetet började, plågade den, som
föreställ linterkningen, att först själv pröva en
"hörsoun", en del av en linterörve, på "leröddan". Lin-
bräkan, för att utlösa, huruvida linet var tillräck-
ligt torrt, så att skävorna föll lätt av. - Själva
grovarbetet vid linbräkan utfördes stundom av
manliga deltagare, vilka med kraft förde linbrä-
kans med handlag försedda lock mot "lådans" fri-
uppsättit klade

Skriv endast på denna sida!

fämlöpande vassa

4.

2321

5.

träränder, mellan vilka lockets ändar passade in. Genom denna bearbetning knätktes de tvärover lädan "lagda liustjärnarna", de vedartade delarna brötos därvid av och föllo ned på marken som små flisor "skåvar". När linet av männen var "bräsat", överlämnades det till flisarna, som "skavade" det samma på sina linbräkar. Detta arbete utfördes i bryggerhusens yttre del, som kallades "brygghuset", och vilket bestod av grästens präggas och takbresning med halm täckning. Inuti den egentliga "kassun", "tarrskytten", stod en av kringarna, för hufvudet kallad "lokull", och nedtog kringarna från "lavel" såvitt kringarna kom till i brygghuset vid sina linbräkar pissande. Arbetet här utfördes gällsällan under febril leradskan för att hinna med arbetet i god tid — ty kringarna redan nästa dag skulle "tarrskytten" Skriv endast på denna sida! tagas i bruk av

6. En myll "krydsdag" - medan skavarna skundom flög
go omkring "krydsorna". - Skavarna skulle också
finna sig på fören användas som strö under djuren.

På morgonen kom husmodern på besök i
krydstugan, medförande smör och fötterödsbakken,
vilka senare hon skav i två hälften, på vilka hon brö-
de smör, för att därefter utdela "smörgåsar" till de
arbetande. Efter arbetets avslutande vanligen
vid middagstiden, togo flickorna sina kuberåkar
på ryggen och vandrade hem till gården, medan smör-
en köide hem det lerade leret och leus och in på
logen. En ansträngande arbete var nu utfört, och där-
för var en festakt middagsmiddag välkommen. Den-
na bestod vid dylika tillfällen vanligen av sill och
potatis, samt risvälling eller risgröt, någon gång
av äppelsoppa som efterrätt. Lineto vidare

7. Beredning utfördes under eftermiddagen ute på
logen vid "Skäddstolen", vilken vanligen utgjordes av
timmerstämman uppställd på ena ändan. Linet lades över
"Skäddstolen" och hölls på denna insida med vän-
ster hand med linet friskt medhållande på dess öfversida,
varvid man bearbetade detsamma med en "Skäddkniv"
"Skäddla", så att de efter beredningen förvarit hade
Skäddarna äro skildes från linet. Över de grösta
och kortaste lindlagorna, "Skäddfallet" slogs en och
fälls ned. Under tiden såg en av flickorna med en
"ristspidda" och uppfyllte med denna "Skäddfallet"
samt Skäddare detsamma öfver en upp- och nerant.
Då, så att de "Skäddor", som ännu funnos kvar fälls
genom fallet med på loggolvet. Därefter var "Skädd-
fallet" vridet samman till "lindollar": färdigt till spå-
nad samt användbart till säckvar och "askspallar".
Linet hade nu blivit befriad från de

grövsta tågerna, men innan det var färdigt att spän-
 na för att användas till fina linnevävnader måste det
 först "hållas", "hållas", ett arbete, som bestod däri, att
 man vred ett s. k. "kuvud" på ett knippe luntågar och
 drog den upplösta delen av detta gäng på gäng
 genom en hållkla, som bestod av ett ung. 6 dm. långt
 och 1 1/2 dm. brett trästycke, på vars udda änden cirka
 en kvartslängd sattes fasta järntagg, ordnade så, att
 en järntagg täckte en lucka, som leddades av två
 spånspån eller såsom de kallas taggar. Genom detta
 arbete skildes de kortare tågerna, "klänerna" från
 de längre linet. Av de kortsamlade klänerna gjordes
 sedan klängarn, "klaggarn", varav man gjorde grova
 linnevävnader. Av dessa pyddes sedan klängarnas
 linbyxor (Sådana användes till exempel till "Ryck-
 byxor"), vilka vanligen utgjorde en del av lönen in
 natura, samt till lön till tjänstefolket, ja, även

9. Den nedre delen av "pigornas" linnen. "mårdill" (den
övre, finare delen av linnen kallades "örsplövt"). Då
den ibland hände, att det var mycket varmt under skär-
detiden, var det ej ovanligt, att kvinnorna i blotta
linnet — vilket på den tiden var mycket långt och
försedd med långa ärmar — utförde skördarbetet
på åker och äng. — "Sådana förändras och i viss del
— Arbete, som här som beskrivits, utfördes ofta under
sång och glansfullt friskt under.

Efter häckslau det vred man "lin lockarna"
till "kransar" — 12 "lockar" i varje "krans" — och så var
det färdigt till spinnad, såväl förvarades på, till hus-
modern och husets dörrar och möjligen "pigorna"
frugo tid omring till att spinna lättsamma. "Pigorna"
Runde då få sitta till klockan var 10 eller 11 på kväl-
larna och spinna för att sedan stiga upp klockan
5 på morgnarna för mjölkningen. Skundom

Skriv endast på denna sida!

10.
2321

10. *blevo de så somriga, au de, enligt vad de gamle Run-
na berättat om, sållo små pinnar, "klappar", med
lån ögonlocken för att dessa g. skulle sluta sig sam-
man. — När man hör sådant, förstår man skul-
naderna mellan gammalt och nytt. —*

*Vid spanaderna brids en "krans" omkring speimrockens
"rockhuvud", och på formade flinka fingrar lör tagar-
na till linnetråd, som därefter haspades på en "hasp".
Det haspade linnet lades nu på "kyken", varvid man pla-
cerade det i en stort kykarkar — det grövre linnet underst
och det finare däröfver — och oöfver på detta lade man en
grovt linnetstycke, "arkspalt", täckt med en tjockt lager
av björkaska. Rökhuset vatten ploggs nu i kykarkaret,
och så fortsatte man därmed på samma sätt som
vid en vanlig startvädd, då man kyker kläderna. Gar-
net septe ploggs därefter skriv endast på denna sida i kykarkaret, sköljdes i*

Raudvatten, och så följde därefter vanligen en efterbukt
 med bodalut. Då var då tingarnas färdig och trävaru på
 trenne långa stänger, vilka upphängdes på midt klj-
 kar försedda och i fjorden nedslädda stolpar, kallade
 "krakar". — Var mte gårdar försedda med dylika, ladde
 stängerna med de påträdde linhärvarna på en klö-
 veraktig eller sugårdsgård. I varje fall måste man
 placera de grå härvarna på en plats, där vårsolen
 kunde "släta" dem. — Spånaden utfördes under vin-
 tern, då spinnrockarna voro i livlig verksamhet
 i gårdarna, så att man skulle hinna bli färdig med tin-
 garnet för dommarens inträde, då värstolarna sattes
 i gång, och flitiga händer lade efter aln kastom sig
 av den stilsarka linnerävnaden — och så fortgick
 de hela domaren, endast med avbrott för skänke-
 arbetet och hemmeto sysslar. När linneräskorna

Slutligen blevo mestagna av värdstolarna, liksom
omedelbart därefter ut på en grön äng eller äker för
yllerligare "skitning". Om man ibland vär-
de mera än som ansågs behöfveligt för hemmets behov
samt till en hedrade "hemgift" (el gärdens dottrar; kö-
de man t. ex. till Vaholms marknad med sin över-
skott av sländvita linneväfnader, vilka där ut-
kjödes till salt. Varje husmoder var dock i regel en
gärdens om, och hennes dottrar skulle kunna medföra
till den blivande nya hemmet en praktig "hemgift"
av linnevaror liksom också av pärlkläder, på som
mjuka dunbolskar m. m. Evon till yllekläder
vörde man alltid i hemmet på den tiden, och därav
det vanligt, att konflikterna kommo till sin mening
i hemmet och hjälpte varandra med att hålla ut.
Så förtigjande av tvornaden och stämningen vid de
s. k. "Kardogillena" Skriv endast på denna sida! plågade bygden ung-

13. - Karlar infinna sig och djunga visso samt pratade
och skämtade med flickorna. Familjen lejde då van-
ligen på Kaffe med dopp, stundom även på kvällseu-
och and var glädje och gummian.

Samtidigt benhösten tröskade bonden "Knerlet",
frukthylsarna, på togen för att fröna skulle skiljas
från fruktskalen, varefter en del av linfröet såldes,
medan det övriga användes till utsäde. Ibland
hände det, att man kokte linfrö till en slags gröt,
vilken användes som en varm deg att läggas på
sjuka delar av kroppen, t. ex. för värk och andra å-
kommor.